

KOMISIJA EVROPSKIH SKUPNOSTI

Bruselj, 8.9.2006
COM(2006) 481 konč.

SPOROČILO KOMISIJE SVETU IN EVROPSKEMU PARLAMENTU

učinkovitost in pravičnost v evropskih sistemih izobraževanja in usposabljanja

{SEC(2006) 1096}

SPOROČILO KOMISIJE SVETU IN EVROPSKEMU PARLAMENTU

učinkovitost in pravičnost v evropskih sistemih izobraževanja in usposabljanja

1. UVOD

1. Evropski svet je spomladi 2006¹ izpostavil dvojni izziv, pred katerim so evropski sistemi izobraževanja in usposabljanja. Zaključil je, da so ti sistemi kitična točka za razvoj dolgoročnega potenciala EU za konkurenčnost in socialno vključenost. Izjavil je, da je treba pospešiti reforme za zagotovitev visokokakovostnih sistemov izobraževanja in usposabljanja, ki bi bili hkrati učinkoviti in pravični. Ta vprašanja so osrednjega pomena za izpolnitev ciljev EU v lizbonskem partnerstvu za rast in delovna mesta ter za odprto metodo koordinacije za socialno vključenost in socialno zaščito.
2. V Evropi se v okviru omejitev javnega proračuna in izzivov globalizacije ter demografskih sprememb in tehnoloških inovacij daje večji poudarek na izboljšanje učinkovitosti v sektorju izobraževanja in usposabljanja. Seveda je to zaželeno, vendar se pogosto domneva, da se cilji učinkovitosti in pravičnosti medsebojno izključujejo. Prevečkrat se zgodi, da obstoječi sistemi izobraževanja in usposabljanja ponovijo ali celo pomnožijo že obstoječe neenakosti.
3. Vendar pa je s širše perspektive očitno, da se pravičnost² in učinkovitost³ v resnici medsebojno krepi. To sporočilo se osredotoča na politike, kjer se to udejanja. Cilj je obvestiti oblikovalce politik o smereh v drugih državah članicah in podpornih raziskavah, ki so na voljo na ravni EU, da pomagajo pri sklepanju odločitev v sedanjem procesu reform sistemov. Delovni dokument osebja⁴ navaja o tem podrobna dejstva.

1.1 Pred gospodarskimi in socialnimi izzivi

4. EU se sooča s štirimi medsebojno povezanimi socio-ekonomskimi izzivi: globalizacija in nastanek na novo industrializiranih in visoko konkurenčnih držav; demografija, ki se kaže v obliki starajočega se prebivalstva Evrope in migracijskih tokov; hitro spreminjanje v naravi trga dela; in tehnološka revolucija ICT. Vsak

¹ Evropski svet, 23.–24. marec 2006, Sklepi predsedstva, odstavek 23.

² Pravičnost je stopnja, do katere posameznik lahko sprejema ugodnosti izobraževanja in usposabljanja v smislu priložnosti, dostopnosti, obravnave in rezultatov. Pravični sistemi zagotavljajo, da so izidi izobraževanja in usposabljanja neodvisni od socialno-ekonomskega ozadja ter drugih dejavnikov, ki povzročajo neugoden položaj glede izobraževanja, in da obravnavanje upošteva specifične učne potrebe posameznika. Tu se v prvi vrsti ne obravnavajo nepravičnosti v odnosu do spola, statusa pripadnika etnične manjšine, invalidnost in regionalne razlike itd., vendar so pomembne v kolikor prispevajo k celotni socialno-ekonomskemu neugodnemu položaju.

³ Učinkovitost zajema odnos med vložkom in izidom procesa. Sistemi so učinkoviti, če vloženo proizvede maksimalen rezultat. Relativna učinkovitost v sistemih izobraževanja se navadno meri s preizkusi znanja in rezultati izpitov, kjer se meri učinkovitost v odnosu do širše družbe in gospodarstva preko zasebnih in socialnih prejemkov.

⁴ Delovni papir osebja (SWP) (SEC (2006) 1096)

posebej pa vpliva na izziv, kako vsem omogočiti kakovostno izobraževanje. Ljudje z nizkimi kvalifikacijami so vse bolj izpostavljeni tveganju nezaposlenosti in socialne izključenosti. Leta 2004 je bilo 75 milijonov prebivalcev EU nizko usposobljenih (32 % delovne sile), do leta 2010 pa bo samo 15 % novih delovnih mest namenjenih ljudem, ki imajo samo osnovno izobrazbo⁵.

5. Politike izobraževanja in usposabljanja imajo lahko močan pozitiven učinek na ekonomske in socialne izide, vključno s trajnostnim razvojem in socialno kohezijo, nepravičnosti v izobraževanju in usposabljanju pa povzročajo tudi ogromne skrite izdatke, ki so redko prikazani v javnih računovodskih sistemih. V ZDA je povprečen bruto strošek življenja 18-letnika, ki je izpadel iz procesa srednješolskega izobraževanja, ocenjen na 450 000 dolarjev (350 000 EUR). To zajema izgube davka na dohodek, večje povpraševanje po zdravstvenem varstvu in državni podpori ter stroške višjega odstotka kriminala in prestopništva⁶. Če bi v Združenem kraljestvu en odstotek več aktivnega prebivalstva imel A-raven in ne bi bil nekvalificiran, bi bil dobiček ZK okrog 665 funtov na leto, ker bi bilo manj kriminala in več možnega zaslužka⁷.
6. Politike, ki zmanjšujejo te stroške, lahko omogočijo tudi ugodnosti pravičnosti in učinkovitosti. Države članice lahko povečajo svoje dejanske in dolgoročne donose iz sistemov izobraževanja in usposabljanja tako, da pri sprejemanju odločitev o reformah sistemov upoštevajo tako pravičnost kot učinkovitost.

2. NAČRTOVANJE UČINKOVITOSTI IN PRAVIČNOSTI V VSEŽIVLJENJSKIH STRATEGIJAH ZA UČENJE

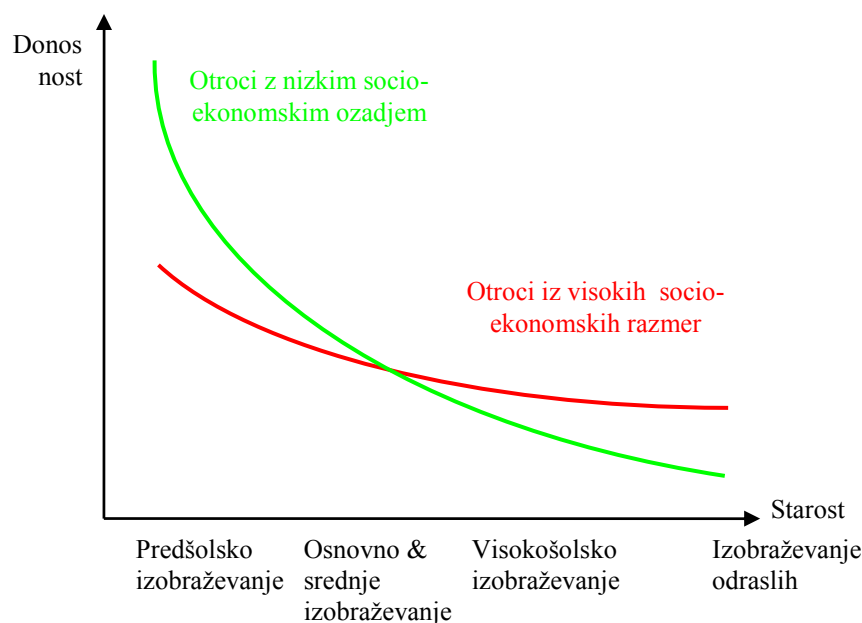
7. Pri naložbah v izobraževanje in usposabljanje je treba čakati, da se vidijo sadovi, zato bi vlade morale na lokalni in nacionalni ravni načrtovati dolgoročno, kadar se odločajo o dodeljevanju prednostnih nalog. Kot kaže nadaljevanje, ima predšolsko izobraževanje najvišjo stopnjo dobička vsega postopka vseživljenjskega učenja, zlasti za najbolj prikrajšane, in rezultati naložb čez čas še rastejo.

⁵ SWP, str. 5.

⁶ SWP, str. 13–14.

⁷ SWP, str. 12–13.

Slika 1: Donosnost vlaganj na različnih stopnjah vseživljenjskega učenja

Vir: Cunha et al (2006), prir. EENEE⁸

8. Potreba po načrtovanju dolgoročnih naložb poudarja pomembnost nacionalnih strategij vseživljenjskega učenja, za katere so države članice soglašale, da jih bodo sprejele do konca leta 2006. Nacionalni in evropski okviri kvalifikacij bodo olajšali validacijo učenja v vseh okvirih. To je pomembno za spodbujanje pravičnosti, saj je veliko prikrajšanih državljanov svoje ključne sposobnosti in spretnosti⁹ pridobilo v neformalnem in priložnostnem učenju. Zagotavljanje, da je vsako učenje validirano in prenosljivo, tako da v procesih učenja ne pride do „slepih ulic“, prinaša učinkovitost in pravičnost¹⁰.
9. V sistemih izobraževanja in usposabljanja je potrebna kultura vrednotenja. Učinkovite dolgoročne politike morajo temeljiti na trdnih dokazih. Če želijo države članice v celoti razumeti in spremljati, kaj se dogaja v njihovih sistemih, potrebujejo kanale za proizvodnjo in dostop do ustreznih raziskav, statistično infrastrukturo, ki zmora zbirati potrebne podatke, in mehanizme za presojo napredka pri izvajanju politik.
10. Samo politike izobraževanja ne morejo reševati prikrajšanosti na področju izobraževanja. Gre za medsebojno delovanje osebnih, socialnih, kulturnih in ekonomskih dejavnikov, ki omejujejo možnosti za izobraževanje. Čezsektorski pristopi so pomembni za povezovanje politik izobraževanja in usposabljanja s politikami v zvezi z zaposlovanjem, gospodarstvom, socialno vključenostjo, mladimi, zdravjem, sodstvom, stanovanjskimi in socialnimi storitvami. Te politike

⁸ European Expert Network on Economics of Education (EENEE): www.education-economics.org

⁹ COM(2005)548, 2005/0221 (COD), „Predlog za priporočilo Evropskega parlamenta in Sveta o ključnih sposobnostih za vseživljenjsko učenje“

¹⁰ SWP, str. 15–16.

morajo biti oblikovane tako, da popravljajo regionalno neravnovesje v izobraževanju in usposabljanju.

Države članice morajo razviti kulturo vrednotenja. Oblikovati morajo politike za stalno vseživljenjsko učenje, ki popolnoma upoštevajo učinkovitost in pravičnost – obe skupaj in dolgoročno, in ki dopolnjujejo politike na s tem povezanih področjih.

3. ZAGOTOVITEV UČINKOVITOSTI IN PRAVIČNOSTI V POLITIKAH IZOBRAŽEVANJA IN USPOSABLJANJA

3.1. Predšolsko izobraževanje: Osredotočanje na zgodnje učenje

11. Utemeljeno je dokazano, da udeležba v visoko kakovostnem predšolskem izobraževanju prinaša dolgoročne koristi glede doseganja in socializacije v času posameznikovega šolanja in poklicne poti, saj lajša kasnejše učenje¹¹.
12. Evropske in ameriške izkušnje kažejo, da programi zgodnjih intervencij, zlasti tistih, ki se osredotočajo na prikrajšane otroke, lahko proizvedejo veliko pozitivnih socio-ekonomskih donosov, ki ostanejo tudi v odrasli dobi¹². Učinki se kažejo v boljših učnih rezultatih, doseženi ravni znanja, stopnji zaposlenosti, preprečevanju kriminala, družinskih odnosih in zdravju. Vendar pa morajo za izravnavo prikrajšanosti skozi sisteme izobraževanja predšolske programe spremljati naknadne intervencije, kot je podpora za učenje jezikov in socialno prilagajanje, sicer njihovi dobrodejni učinki lahko izginejo. Premalo naložb v zgodnje učenje vodi do občutno višjih stroškov za odpravo napak v poznejših fazah življenja, kar je manj stroškovno učinkovito in se lahko povezuje z višjimi stroški zaradi kriminala, zdravja, nezaposlenosti in drugih socialnih politik.
13. Veliko evropskih držav je oblikovalo politike porabe, ki se osredotočajo na krepitev zgodnjega šolanja in reševanje prikrajšanosti v zgodnji dobi (npr. BE, ES, FR, IT, HU). Te politike so izjemno učinkovite glede učinkovitosti in pravičnosti in upravičujejo pomembno prednostno nalogo, ki je dodelitev javnih in zasebnih odhodkov.
14. Skrbno je treba obravnavati vrsto določb za zgodnje otroštvo in pedagoški pristop, ki se uporablja v tej dobi. Programi, ki se osredotočajo tako na učenje kot tudi na osebne in socialne sposobnosti, skušajo proizvesti boljše rezultate in s tem posledično vplivajo na vse življenje¹³. V mnogih državah bo treba izboljšati posebno usposabljanje učiteljev v predšolskem izobraževanju. Za uspeh predšolskega izobraževanja je bistveno sodelovanje staršev in – v primeru prikrajšanih otrok – je to mogoče spodbujati s posebnim izobraževanjem staršev in dodatnimi programi.

¹¹ SWP, str. 15–16, 18.

¹² SWP, str. 18–19.

¹³ SWP, str. 18–19.

Predšolsko izobraževanje ima najvišjo stopnjo dobička glede doseganja rezultatov in socialnega prilagajanja otrok. Države članice bi morale več vlagati v predšolsko izobraževanje, saj je to učinkovito sredstvo za vzpostavitev temeljev nadaljnjega učenja, preprečevanja izpada iz procesa učenja, večje enakosti učnih izidov in celotnih ravni sposobnosti.

3.2. Osnovno in srednje izobraževanje: Izboljšanje kakovosti osnovnega izobraževanja za vse

15. Sistemi obveznega izobraževanja in usposabljanja bi morali priskrbeti osnovno izobraženost in splošno potrebne ključne sposobnosti, nujne za blaginjo v družbi, ki temelji na znanju. To je posebej pomembno za prikrajšane skupine ter za območja, kjer v državah članicah živijo večje skupine migrantov in etničnih manjšin. Sistemi izobraževanja z zgodnjim „sledenjem“¹⁴ učencev poglobljajo razlike v ravneh izobrazbe zaradi socialnega ozadja in zato vodijo do še bolj neenakih učnih izidov med učenci in učnimi ustanovami¹⁵. V nekaterih državah članicah se je „sledenje“ izkazalo za učinkovito; celotne šole so namreč oblikovale skupine učencev s podobnimi potrebami in ravnmi dosežkov. Dejstva pa uspešnost „sledenja“ postavljajo pod vprašaj. Evropske države (npr. DE, LI, LU, NL, AT), ki učencem sledijo v zgodnji dobi, kažejo večja nihanja v dosežkih učencev, kot države, ki imajo bolj integrirane šolske sisteme
16. Zgodnje sledenje ima zlasti negativne učinke na ravni dosežkov prikrajšanih otrok. Delno je tako zato, ker se skuša otroke usmeriti v manj prestižne oblike izobraževanja in usposabljanja. Preložitve „sledenja“ do ravni srednje šole, povezana z možnostjo prestopa med vrstami šol, lahko zmanjša ločevanje in spodbudi pravičnost brez zmanjšanja učinkovitosti¹⁶.
17. Veliko držav članic (npr. BE-NL, CZ, IE, IT, LV, HU, PT, SK, UK¹⁷) je skušalo izboljšati učinkovitost z decentralizacijo, tako da so posameznim ustanovam dodelile več pooblastil pri določanju vsebine tečajev, dodeljevanju proračuna in sprejemanju osebnih odločitev. Načeloma je decentralizirano sprejemanje odločitev učinkovitejše zaradi poznavanja lokalnih okoliščin in posebnih potreb. Sistemi odgovornosti v obliki centralnih izpitov in internih sistemov ocenjevanja obstajajo v večini evropskih držav (npr. DK, EE, EL, FR, IE, IT, CY, LV, LT, HU, MT, NL, AT, PL, PT, SI, FI, UK, LI, NO, RO¹⁸). Obstaja nekaj mednarodnih dokazov, da povezovanje lokalnih oblasti za ustanove in centralne sisteme odgovornosti lahko izboljša dosežke študentov. Vendar pa morajo biti sistemi odgovornosti oblikovani tako, da zagotovijo popolno obvezanost za učinkovitost in da se izognejo morebitnim nepravilnim lokalnim posledicam decentraliziranih odločitev, na primer o opredelitvi šolskih dosežkov. Nekaj držav je pripravilo cilje za pravičnost in pobude za svoje sisteme

¹⁴ Gre za ločevanje otrok v ločene šole, ki do 13. leta temelji na njihovih zmožnostih. Čeprav to samo po sebi ne vključuje ločevanja med akademsko/splošno in poklicno izobraževanje, pa se v praksi to pogosto dogaja. Ta opredelitev ne vključuje toka, ki vključuje oblikovanje kurikulumov za različne skupine otrok, ki temelji na njihovih zmožnostih, a na isti šoli.

¹⁵ SWP, str. 19–20.

¹⁶ SWP, str. 22.

¹⁷ SWP, str. 22–23

¹⁸ SWP, str. 23–24.

odgovornosti, povezane z ukrepi spremljanja za ustanove, ki ne izpolnjujejo zahtevanih standardov za pravičnost.

18. Najpomembnejši dejavniki za učinkovitost in pravičnost so kakovost, izkušnje in motivacija učiteljev ter tipi pedagogike, ki se uporabljajo. V sodelovanju s starši in službami socialne pomoči lahko učitelji igrajo ključno vlogo pri zagotovitvi sodelovanja najbolj prikrajšanih otrok. To je še posebej učinkovito tam, kjer imajo šole strategije vključevanja, ki se stalno posodablja in temeljijo na pedagoškem pristopu. Države članice so si prizadevale, da bi našle pravo mero ukrepov, ki spodbujajo izkušene in motivirane učitelje, da gredo na šole, ki jim nudijo največ izzivov¹⁹. Oblikovanje politik zaposlovanja, ki zagotavljajo visokokakovostno poučevanje, ki bi bilo na voljo prikrajšanim učencem, mora biti prednostna naloga.

Številne raziskave kažejo, da sistemi izobraževanja in usposabljanja, ki učencem sledijo že v zgodnji dobi, poslabšajo učinek, ki ga ima socio-ekonomsko ozadje na rezultate izobraževanja, učinkovitosti pa dolgoročno ne povečajo. Učinkovitost in pravičnost se lahko okrepi z osredotočanjem na izboljšanje kakovosti učiteljev in postopkov zaposlovanja na prikrajšanih območjih ter na oblikovanje sistemov samostojnosti in sprejemanja odgovornosti, s katerimi bi se izognile nepravilnosti.

3.3. Visokošolsko izobraževanje; izboljšanje naložb s širšo udeležbo

19. Visokošolsko izobraževanje je ključni sektor za ekonomijo in družbo, ki temeljita na znanju. Je v središču trikotnika znanja, sestavljenega iz izobraževanja, inovacij in raziskav. Kot jasno navaja sporočilo Komisije o posodobitvi univerz²⁰, se sektor visokošolskega izobraževanja EU sooča s številnimi izzivi in mora biti posodobljen, če želi postati bolj konkurenčen in spodbujati odličnost. En izziv je ustvariti različne sisteme, ki bodo omogočili enako udeležbo za vse ter hkrati ostali finančno donosni in bili bolj učinkoviti. Komisija je že predlagala, da se mora EU v prihodnjem desetletju usmeriti v to, da vsaj 2 % BDP dodeli vsem dejavnostim posodobljenega sektorja visokega šolstva²¹, s čimer gradi na znanju temelječo družbo.
20. Število študentov stalno raste, tako kot tudi pričakovanja, ki jih gojimo do evropskih univerz, ne rastejo pa sorazmerno ravni financiranja. Istočasno pa število študentov ne krepi enakosti, saj so študenti predvsem posamezniki z ugodnim socio-ekonomskim ozadjem ali tisti, katerih starši imajo visoko izobrazbo²².
21. Na splošno se domneva, da je brezplačen sistem visokega šolstva (ki ga v celoti financira država) sam po sebi pravilen in pravičen. Vendar se ta domneva dejansko ni potrdila, saj je glavni odločujoči dejavnik za udeležbo v visokošolskem izobraževanju socio-ekonomsko ozadje. Iz številnih dokazov je razvidno, da imajo tisti, ki sodelujejo v visokošolskem izobraževanju, ponavadi znatne zasebne donose, ki se ne izravnavajo popolnoma s progresivnimi davčnimi sistemi. To lahko povzroči nasprotno prerazporeditev. Ta regresiven učinek je zlasti akuten, kjer šolski sistemi poudarjajo vplive socio-ekonomskega ozadja na učne rezultate. Da se doseže bolj

¹⁹ SWP, str. 25.

²⁰ COM(2006) 208 konč.

²¹ COM(2006) 208 konč. Glej tudi COM(2006) 30 & COM(2005) 152.

²² SWP, str. 25–26.

enakomerno ravnovesje med stroški, ki jih financirajo posamezniki in družba, ter ugodnostmi, ki jih vsak poveča²³, ter za prispevanje k zagotavljanju dodatnega financiranja za univerze, ki ga potrebujejo, se veliko držav obrača na glavne neposredne prejemnike ugodnosti visokošolskega izobraževanja, študente, naj vlagajo v lastno prihodnost tako, da plačujejo šolnino (npr. BE, ES, IE, NL, AT, PT, UK, LI)²⁴. Glede na dejstva bi bilo tudi primerno, da bi tržni učinki šolnine lahko izboljšali kakovost poučevanja in vodenje univerz ter okrepili motivacijo študentov²⁵.

22. Jasno je razvoj šolnin brez dodatne finančne podpore za revnejše študente tveganje, ki pogloblja neenakost pri dostopu do visokošolskega izobraževanja. Najbolj prikrajšani in pogosto najbolj izpostavljeni tveganju ter nenaklonjeni zadolževanju se bolj verjetno izognejo temu, da bi čas porabili za študij in ga raje uporabijo za zaslužek, kadar zasebni dohodki po podelitvi diplome niso zagotovljeni. To je posebej pomembno, kadar stopnja šolnine temelji na ocenjenih bodočih stopnjah dohodka, z implicitno domnevo, da bo gospodarstvo še naprej nagrajevalo diplomante na isti stopnji kot sedaj. Z zagotavljanjem bančnih posojil in ponudbo z dohodkom zagotovljenih posojil, šolnin in preverjenih nepovratnih sredstev lahko vlade spodbujajo dostop za manj bogate študente. Taki programi so bili vpeljeni že v številnih evropskih državah (npr. BE, ES, FR, IE, IT, LV, LT, NL, AT, PT, UK, LI). Prezgodaj je, da bi se dalo podrobno preučiti, vendar dejstva iz Avstralije in ZDA kažejo, da šolnine, dopolnjene z usmerjeno finančno podporo, večajo število študentov, ne da bi to imelo negativen učinek na enakost²⁶.
23. Kot rezultat prejšnjih neenakosti v ciklu izobraževanja učenci iz prikrajšanih ozadij pogosto ne dosežejo ravni kvalifikacij, ki so potrebne za dostop do visokošolskega izobraževanja. Pa tudi tisti, ki do tega pridejo, pogosto zavrnejo možnost, da bi šli na univerzo²⁷. Politike za krepitev učinkovitosti in pravičnosti v šolskih sistemih so življenjskega pomena, skupaj z delovanjem za spreminjanje kulturnega sprejemanja visokošolskega izobraževanja. V ta namen morajo biti informacije o možnostih in prednostih, ki jih nudi visokošolsko izobraževanje, osredotočene na učence preko obiskov na šolah, vodenjem programov in vseživljenjskim vodenjem, ter bistveno – v družinah, ko so otroci relativno majhni²⁸. Univerze je treba spodbujati, da razvijejo celostno politiko dostopa, ki vključuje uvedbo premostitvenih programov in namenskih prostorov.

Prost dostop do visokošolskega izobraževanja ne zagotavlja nujno pravičnosti. Za krepitev učinkovitosti in pravičnosti morajo države članice prilagoditi pogoje in spodbude za pripravo večjih naložb iz javnih in zasebnih virov, kjer je primerno tudi prek šolnin, vključno s spremljevalnimi finančnimi ukrepi za prikrajšane. Potrebni so tudi posebni ukrepi na šolski ravni. Visokošolske ustanove morajo imeti bolj raznolike določbe in pobude za izpolnitev vse bolj različnih socialnih in ekonomskih potreb.

²³ Povprečna zasebna donosnost iz visokošolskega izobraževanja je blizu 9 % v desetih državah OECD.

²⁴ SWP, str. 27–29.

²⁵ SWP, str. 28.

²⁶ SWP, str. 29.

²⁷ SWP, str. 28.

²⁸ SWP, str. 29.

3.4. Poklicno izobraževanje in usposabljanje: izboljšanje kakovosti in ustreznosti

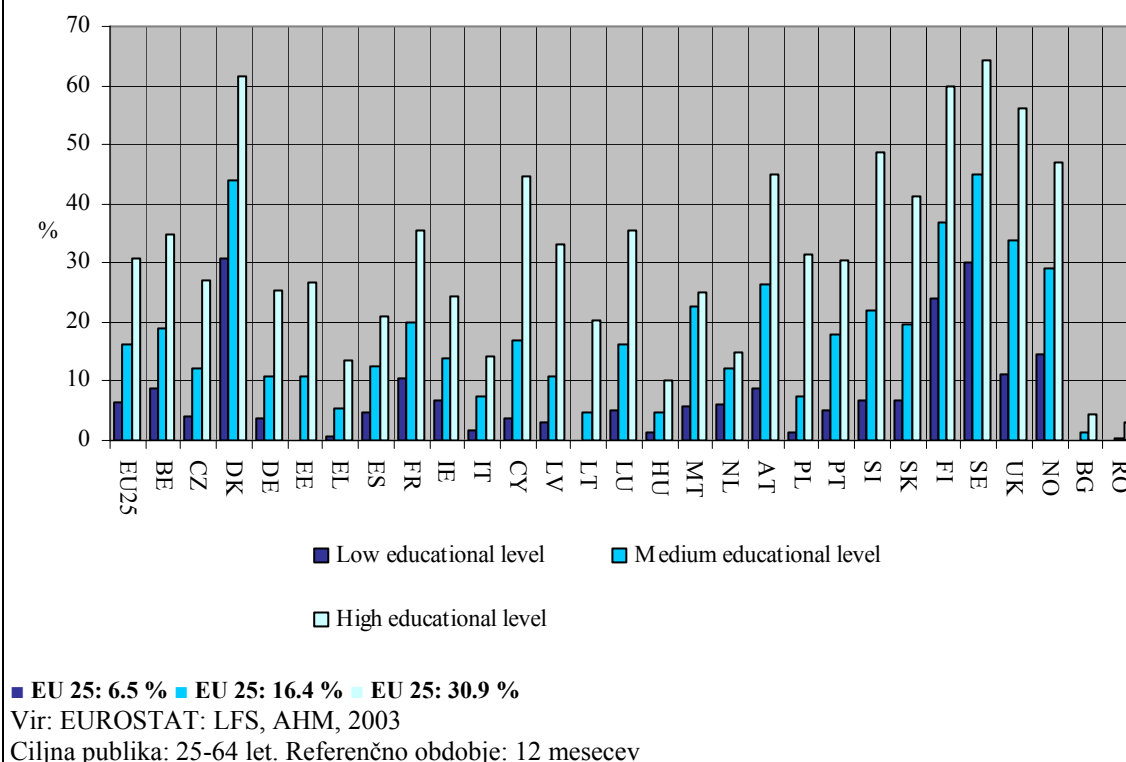
24. Ker se naše prebivalstvo stara, postaja vse resnejši problem stalno visoka stopnja brezposelnosti mladih v EU. Do leta 2050 bo 65 % več Evropejcev starih 65 let in več, 20 % manj pa jih bo v aktivni delovni dobi (15–64 let)²⁹. Povečuje se tudi povpraševanje po delavcih z bolj izpopolnjenimi spretnostmi. Tisti, ki vstopajo na trg dela z najnižjimi ravnmi dosežene izobrazbe, se soočajo z največjim tveganjem brezposelnosti. Zgodnja intervencija za povečanje udeležbe in povečanje dosežkov je najučinkovitejša metoda za izboljšanje možnosti zaposlitve, bistven pa je prehod iz sveta šole v svet dela. Praksa iz držav z dobro razvitim sistemom poklicnega izobraževanja in usposabljanja (VET) kaže, da lahko udeleženci pričakujejo razumne dohodke³⁰. Izogibanje slepim ulicam v poklicnih sistemih, tako da študenti lahko dostopijo do terciarne izobrazbe, je ključ za povečanje privlačnosti teh sistemov. Države članice bi morale razviti jasne in raznolike možnosti VET za nadaljnje učenje in zaposlovanje. To bi pomagalo doseči ravnovesje s tistimi, ki imajo višjo izobrazbo in boljše kvalifikacije, kar bolje odgovarja na potrebe trga dela.
25. Glede na izziv starajočega se prebivalstva so boljše priložnosti za učenje odraslih pomembne za pravičnost in učinkovitost, pa tudi za vključitev nizko kvalificiranih v učenje, s čimer se jim pomaga, da se bolje prilagodijo na spremembe trga dela. Delodajalci skušajo omogočiti usposabljanje, ki temelji na delu, za višje usposobljene, kar prinaša občutno višji zaslužek posameznikom in delodajalcu³¹. Vendar pa so podjetja nenaklonjena temu, da bi omogočila usposabljanje prikrajšanim, manj izobraženim in tistim, ki jim primanjkuje osnovnih spretnosti.
26. Samo 10,8 % odraslih Evropejcev sodeluje v formalnem, neformalnem in priložnostnem vseživljenjskem učenju, kar je daleč od merila uspešnosti EU, ki je 12,5 % udeležencev do leta 2010. Podatki o preteklih izobrazbenih dosežkih udeležencev neformalnega učenja (Slika 2) kažejo, da se ljudje na dnu izobrazbene lestvice najmanj pogosto udeležujejo nadaljnjega učenja, da bi izboljšali svoje zaposlitvene možnosti.

²⁹ SWP, str. 30.

³⁰ SWP, str. 30.

³¹ SWP, str. 31.

Slika 2: Udeležba 25–64-letnikov v neformalnem učenju z izobraževalnim namenom (%), 2003

27. Socialne in kulturne ugodnosti usposabljanja so pomembne, saj dajejo občutek socialne obvezanosti in odraslim olajšajo ponoven vstop v cikel učenja. Kar zadeva pravičnost, lahko brezposelni in tisti, ki niso uspeli v sistemu obveznega izobraževanja, zaprosijo za dostop do javno financiranih programov usposabljanja odraslih.³² To stanje lahko pomagata izboljšati dva pristopa.
28. Prvič, uspešni programi za poklicno usposabljanje in učenje odraslih pogosto temeljijo na partnerstvih med podjetji, javnim sektorjem, socialnimi partnerji in lokalnimi tretjimi sektorskimi organizacijami³³. Osredotočajo se na posebne ciljne skupine in njihove potrebe. Tudi partnerstva na srednješolski stopnji lahko vključijo mlade, ki tvegajo opustitev šolanja, tako da jim nudijo alternativno učno okolje³⁴. Seveda so v take pobude vključeni stroški, toda cena nedelovanja in posledično visokega števila izpadov je občutno višja³⁵.
29. Drugič, usposabljanje mora biti tesno povezano s potrebami delodajalcev glede specifičnih spretnosti. Ustrezati mora trgu dela, tako da vključuje posel, ne samo preko partnerstev, ampak tudi s povečanjem komponente na delovnem mestu samem. Za boljše prekrivanje med ponudbo delovne sile in povpraševanje po njej ter za lažjo izbiro v izobraževanju in na poklicni poti morajo vlade bolj širiti informacije o

³² SWP, str. 33-34

³³ Svet in Komisija sta priznala pomembnost socialnega dialoga: http://ec.europa.eu/comm/employment_social/social_dialogue/

³⁴ SWP, str. 34-37.

³⁵ SWP, str. 12-14.

potrebah po spretnostih na trgu dela. Vladna podpora za industrijo in sektorske programe usposabljanja ima potencial, da spodbuja zasebne investicije, ker stroški za podjetja in delavce prek deljenih splošnih stroškov ostajajo nizki³⁶. Tudi tveganje uničenja – eno skupno odvrčanje za naložbe delodajalca v usposabljanje – se zmanjša. Delodajalci morajo vlagati v izobraževanje in usposabljanje, da ostanejo konkurenčni in da izpolnijo svojo podjetniško in socialno odgovornost s tem, da postanejo „učee se organizacije“³⁷. Programi usposabljanja, povezani s trgom dela, so se izkazali za posebno učinkovite pri večanju možnosti zaposlovanja za prikrajšane, kadar se osredotočajo na potrebe po spretnostih, ki jih zahtevata regionalno in lokalno gospodarstvo³⁸.

Države članice bi morale razviti jasne in raznolike možnosti VET za nadaljnje učenje in zaposlovanje. Izboljšati bi morale tudi programe javnega usposabljanja za brezposelne in prikrajšane udeležence učnega procesa. Kakovost in ustreznost teh programov se lahko krepi s spodbujanjem partnerstev z zainteresiranimi stranmi na regionalni in lokalni ravni ter z lajšanjem vključevanja zasebnega sektorja.

4. DELOVANJE EVROPSKE UNIJE

30. Očitno je, da imajo glavno vlogo pri reševanju izzivov, opisanih v tem sporočilu, države članice. Poleg priporočil neposredno zanje pa je delovanje potrebno tudi na ravni EU. Svetovna ekonomska konkurenca in socialni trendi imajo podobne učinke, glede na stanje v vsaki državi posebej. Dodana vrednost evropskega pristopa je v tem, da raznoliki sistemi izobraževanja in usposabljanja lahko veliko pridobivajo iz vzajemnega učenja in izmenjav najboljše prakse.
31. Novi program vseživljenjskega učenja bo podpiral mobilnost milijonov posameznikov, saj jim bo dajal nove spretnosti in jim pomagal, da se prilagodijo evropskemu trgu dela, prek nadnacionalnega delovanja pa bo krepil kakovost in medsebojno povezanost naših ustanov izobraževanja in usposabljanja. Program bo delal v sinergiji z novimi ureditvami novih strukturnih skladov, ki bodo podpirali reforme sistemov in projekte za razvoj določb za izobraževanje in usposabljanje.
32. V okviru revidirane lizbonske strategije in delovnega programa Izobraževanje in usposabljanje 2010 EU državam članicam pomaga oblikovati in izvajati njihove politike izobraževanja in usposabljanja, tako da skozi vzajemno učenje in skupen pregled lajša izmenjavo informacij, podatkov in najboljših praks. Učinkovitost in pravičnost bosta osrednji temi pri tem delu in EU bo priskrbel poseben podpora za razvoj kulture vrednotenja ter za izmenjavo najboljših praks v predšolskem izobraževanju. Komisija namerava nadaljevati z delom za učenje odraslih, oblikovati evropski okvir kvalifikacij in evropski okvir statistike in indikatorjev. Vse to bodo podpirale raziskave učinkovitosti in pravičnosti, ki jih bo financiral sedmi okvir EU za raziskave in razvoj.

³⁶ SWP, str. 34–35, 37–38.

³⁷ COM(2006) 136, Izvajanje partnerstva za rast in delovna mesta: Evropa – središče odličnosti za družbeno odgovornost podjetij“

³⁸ SWP, str. 38.